

Міністерство освіти і науки України

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять
та самостійної роботи студентів
з дисципліни
«Соціально-економічні типи країн»
для напряму підготовки
6.030503 – «Міжнародна економіка»

Затверджено методичною
радою університету
протокол № від

Харків ХНАДУ 2014

Укладач: Д.У. Бікулова

Кафедра міжнародної економіки

ВСТУП

Світова економіка – складна й динамічна система, в якій постійно відбуваються якісні зміни. Сучасні процеси глобалізації, розвиток наднаціональних структур у світовій економіці, інформаційно-комунікативної системи, що сприяють транснаціоналізації виробництва і капіталу, значно актуалізують питання соціально-економічної типологізації країн світу.

Знання комплексу проблем специфіки, принципів, критеріїв та особливостей соціально-економічної типологізації країн, формування та розвитку національних економік, процесів еволюції сучасної економіки, що є предметом курсу «Соціально-економічні типи країн», необхідне кожному майбутньому бакалавру за напрямом підготовки «Міжнародна економіка».

Метою дисципліни є формування у студентів системи теоретичних знань щодо принципів, критеріїв та особливостей соціально-економічної класифікації та типологізації країн; закономірностей розвитку різних соціально-економічних типів країн; принципів і критеріїв спільності та відмінності їх функціонування; набуття вмінь здійснювати порівняльний аналіз розвитку різних економічних систем в умовах глобалізації.

Вивчення курсу дозволить студентам глибше проаналізувати основні функціональні типи сучасних соціально-економічних систем; визначити за допомогою певних критеріїв групи країн за схожим типом та рівнем соціально-економічного розвитку; надасть цілісне уявлення про різні моделі економічного розвитку; ознайомить з особливостями розвитку країн з транзитивною економікою.

На досягнення поставлених цілей спрямовано виконання студентами практичних завдань, участь у дискусіях та підготовка рефератів з дисципліни «Соціально-економічні типи країн». Виконання практичних завдань під час проведення практичних занять в аудиторії та позааудиторна самостійна робота студентів сприятимуть більш глибокому та повному засвоєнню теоретичного матеріалу, вмілому його застосуванню, розвитку творчого мислення.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття №1

СТРУКТУРА І ТИПИ СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ. КЛАСИФІКАЦІЯ КРАЇН У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

1.1 План заняття

1. Предмет дисципліни «Соціально-економічні типи країн», методика типологізації країн
2. Сучасна соціально-економічна конфігурація світового господарства
3. Регіональна класифікація країн світу
4. Класифікація Всесвітнього банку
5. Класифікація ООН
6. Структура та ключові характеристики економічних систем
7. Критерії типологізації видів економічних систем

1.2 Запитання для перевірки знань

1. Назвіть предмет дисципліни «Соціально-економічні типи країн».
2. Які схеми класифікації країн Ви знаєте? Які ключові параметри економіки покладено в основу типологічної класифікації країн світу?
3. У чому полягає регіонально-інтеграційний підхід до класифікації країн світу?
4. Охарактеризуйте класифікацію країн за схемою Всесвітнього банку.
5. Які принципи покладено в основу класифікації країн, запропоновану ООН? Назвіть типи країн за схемою ООН.
6. Які позитивні та негативні риси притаманні кожній із зазначених схем класифікації?
7. Охарактеризуйте типологію країн на основі поєднання ключових параметрів економіки.
8. Назвіть існуючі підходи до визначення структурних елементів економічної системи.
9. Назвіть і розкрийте сутнісні характеристики сучасних

економічних систем.

10. Які Вам відомі варіанти типологізації соціально-економічних систем на основі кількісних та якісних техніко-економічних та соціально-організаційних критеріїв?

1.3 Запитання для дискусії

1. Чому, на ваш погляд, індекс розвитку людського потенціалу є більш значущим показником, ніж ВВП на душу населення для оцінки рівня соціально-економічного розвитку країни?

1.4 Виконати практичні завдання

Практичне завдання 1

На основі наданого викладачем роздаткового статистичного матеріалу, що містить дані щодо розмірів ВВП за поточним курсом валют та за паритетом купівельної спроможності, а також дані про чисельність населення по 40 країнах світу (Європи, Азії, Африки, Північної та Південної Америки) виконати такі практичні завдання:

- розрахувати показник ВВП на душу населення за ПКС по 40 запропонованих країнах світу;
- розподілити ці країни по групах згідно зі схемою Всесвітнього банку;
- вибрати 10 найбагатших і 10 найбідніших по цьому показнику країн та показати графічно за допомогою стовпчикових діаграм рівень названого показника розвитку по цих країнах відносно середнього показника по всьому світу.

Зробити висновки.

Практичне завдання 2

1. Класифікувати означені в завданні 1 країни за регіональним підходом (за географічною ознакою).

2. В кожній групі країн виділити типи країн за класифікацією ООН.

3. Розташувати країни кожного типу у порядку зменшення показника ВВП на душу населення.

4. Визначити, до якої групи належить кожна країна згідно з класифікацією Всесвітнього банку.

1.5 Завдання для самостійної роботи

Підготувати письмову відповідь на питання: «Які позитивні і які негативні риси мають схеми класифікації країн світу, що запропоновані ООН та Всесвітнім банком?»

У чому простежуються протиріччя цих схем?

1.6 Теми рефератів

1.Еволюція наукових підходів до аналізу сутності та структури економічних систем.

2.Спільні та відмінні риси економіки країн, що розвиваються.

3.Аналіз сутності «соціально-економічної системи» в теоріях економічних шкіл.

4.Ключові характеристики сучасних економічних систем.

1.7 Методичні вказівки до виконання практичних завдань та самостійної роботи студентів

При підготовці до заняття слід у першу чергу з'ясувати, за якими критеріями здійснюється класифікація країн, а також які існують схеми класифікації та в чому полягають позитивні та негативні риси кожної зі схем.

При виконанні завдання щодо класифікації країн світу згідно з критерієм Всесвітнього банку рекомендується використовувати таку градацію:

– високо розвинуті країни (ВВП на душу населення понад 20 тис. дол.);

– країни вище від середнього рівня розвитку (10-20 тис. дол.);

– країни нижче від середнього рівня розвитку (5-10 тис. дол.);

– бідні країни (менше ніж 5 тис. дол.), з них найбідніші країни (менше ніж 1 тис. дол.).

При регіональній класифікації країн світу рекомендується виокремлювати такі регіони: Західна Європа, Центральна Європа, Східна Європа, Південно-Західна Азія, Центральна Азія, Південна Азія, Далекий Схід, Південно-Східна Азія, Австралія і Океанія, Північна Африка, Західна Африка, Східна Африка, Північна Америка, Латинська Америка.

Література: 1,2,5,9,10,16,17,18.

Практичне заняття №2

ТИПОЛОГІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ ЗА РІЗНИМИ КРИТЕРІЯМИ

2.1 План заняття

- 1.Класифікація соціально-економічних систем за характером соціально-економічної основи
- 2.Характеристики дотоварних і товарних економічних систем
- 3.Причини еволюції товарної економічної системи в посттоварну та її особливості
- 4.Механізми функціонування «конкретного ринку» посттоварної і «абстрактного ринку» товарної економічної системи
- 5.Класифікація систем за характером технологічної основи
- 6.Риси індустріальної та постіндустріальної економіки
- 7.Класифікація соціально-економічних систем за характером регуляції економіки

2.2 Запитання для перевірки знань

- 1.Назвіть види економічних систем за характером соціально-економічної основи
- 2.Охарактеризуйте основні риси докапіталістичних формацій
- 3.Назвіть основні риси капіталістичної та комуністичної формацій за К.Марксом
- 4.Що таке товарна економічна система?
- 5.Які основні відмінності між дотоварними та товарними економічними системами?
- 6.Назвіть основні риси посттоварної економічної системи
- 7.За якими ознаками можна судити про перехід розвинутих національних економік до посттоварної системи?
- 8.Охарактеризуйте механізми функціонування «конкретного ринку» посттоварної і «абстрактного ринку» товарної економічної системи.
- 9.Наведіть схему класифікації соціально-економічних систем за характером технологічної основи
- 10.Назвіть і охарактеризуйте головні елементи постіндустріальної економіки
- 11.Розкрийте найважливіші ознаки змішаної економічної

системи

12. У чому полягають відмінності між командно-адміністративною та ринковою економічними системами?

2.3 Запитання для дискусії

1. Який зміст Ви вкладаєте у поняття «нова економіка»?

2. Чи можливе існування статичних економічних систем, які характеризуються стійкими, упорядкованими та незмінними взаємозв'язками елементів?

2.4 Виконати практичні завдання

Практичне завдання 1

На основі наданого викладачем роздаткового статистичного матеріалу по 40 країнах Європи, Азії, Африки, Північної та Південної Америки розрахувати показники інтегрованості зазначених країн до світової системи господарства, тобто визначити ступінь відкритості економіки кожної країни. Результати оформити у вигляді таблиці. Зробити висновки.

Практичне завдання 2

На основі статистичних матеріалів завдання 1 класифікувати зазначені країни за схемою «цивілізаційних стадій економічного розвитку». Результати оформити у вигляді таблиці. У примітках до таблиці по кожній країні надати відповідний коментар, чому її віднесено до тієї чи іншої групи.

У загальних висновках до роботи пояснити, які суттєві вади має така класифікація країн.

2.5 Завдання для самостійної роботи

На основі статистичних матеріалів, що використовувалися при виконанні аудиторних практичних завдань, класифікувати зазначені 40 країн світу на основі поєднання ключових параметрів економіки: показників ВВП (абсолютного і душевого); галузевої структури господарства, обсягів експорту і імпорту, структури зайнятості.

2.6 Теми рефератів

1. Класифікація соціально-економічних систем за характером соціально-економічної основи. Теорія суспільно-економічної

формації К.Маркса.

2.Механізми функціонування адміністративної, ринкової і змішаної систем.

3.Теорії постіндустріального (інформаційного) суспільства та «економіки знань».

4.Синергетичний підхід до трактування еволюції економічних систем.

5.Системні перетворення економіки і суспільства на межі ХХ-ХХІ століть.

2.7 Методичні вказівки до виконання практичних завдань та самостійної роботи студентів

При опрацюванні матеріалу теми необхідно перш за все усвідомити шляхи еволюції соціально-економічних систем, причини та напрямки переходу до постіндустріальної (інформаційної) економічної системи, з'ясувати, які основні відмінності мають місце між різними типами соціально-економічних систем.

При виконанні практичного завдання, пов'язаного з визначенням інтегрованості різних країн до світової системи господарства, слід взяти до уваги наступне.

Проблема оцінювання рівня відкритості економіки в сучасній економічній літературі є дискусійною.

Світовий банк, класифікуючи країни за ступенем відкритості економіки світовому ринку, за основний критерій приймає частку експорту ВВП країни [17]. Цей показник має назву «експортна квота» та визначається за формулою:

$$K_e = \frac{E}{\text{ВВП}} \cdot 100\%, \quad (2.1)$$

де K_e – експортна квота, %;

E – вартість експорту за рік, млн. дол. США;

ВВП – вартість валового внутрішнього продукту за рік, млн. дол. США.

Економіка країни умовно вважається закритою, якщо K_e становить менше ніж 10 %. Для країн з відносно відкритою економікою цей показник складає від 10 до 35 %. Країна має високий рівень відкритості до світового ринку, якщо експортна квота перевищує 35 % [17].

Міжнародні експерти оцінюють рівень відкритості економіки, тобто рівень інтегрованості країни до світової системи господарства, за допомогою трьох показників: експортної квоти, імпорتنної квоти та зовнішньоторговельної квоти [5].

Імпортна квота визначається за формулою:

$$K_i = \frac{I}{\text{ВВП}} \cdot 100\%, \quad (2.2)$$

де K_i – імпортна квота, %;

I – вартість імпорту за рік, млн. дол. США.

Зовнішньоторговельна квота визначається як співвідношення сукупної вартості експорту й імпорту, діленої навпіл, до вартості ВВП і розраховується у відсотках [7]:

$$K_z = \frac{1/2(E + I)}{\text{ВВП}} \cdot 100\%. \quad (2.3)$$

Економіка вважається відкритою, якщо цей показник перевищує 25 %.

При виконанні практичного завдання рекомендується користуватися саме цією формулою.

Разом з тим необхідно звернути увагу на те, що в економічній літературі зустрічається також дещо інша формула для розрахунку зовнішньоторговельної квоти. Її пропонують розрахувати за формулою:

$$K_z = \frac{(E + I)}{\text{ВВП}} \cdot 100\%. \quad (2.4)$$

При розрахунках за цією формулою вважається відкритою економіка із величиною зовнішньоекономічної квоти понад 45 %. Водночас економіка з рівнем зовнішньоторговельної квоти, меншим за 27 %, вважається такою, що має низький ступінь відкритості [5,6].

При класифікації країн за схемою цивілізаційних стадій економічного розвитку (завдання 2) виокремлюють такі стадії: аграрну, індустріальну і постіндустріальну (інформаційну). Відповідно визначаються й типи країн. Тип країни залежить від того, який сектор в економіці є провідним (аграрний, промисловий чи сфера послуг) у відсотках до ВВП, а також необхідно брати до уваги зайнятість населення у відповідному секторі.

При виконанні завдання для самостійної роботи слід на основі зазначених в завданні ознак виділити такі типи країн: економічно розвинуті країни з високим доходом; індустріальні країни з рівнем доходів вищим за середній; індустріальні країни з рівнем доходів нижчим за середній; країни, що розвиваються, з високим та вищим за середній рівнями доходів; країни, що розвиваються, з рівнем доходів, нижчим за середній; країни, що розвиваються, з низьким рівнем доходів.

Література: 2,3,4,5,6,7,8,13,16,17,19,20,22.

Практичне заняття №3

НАЦІОНАЛЬНІ (КРАЇНОВІ) МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТА ТИПОЛОГІЗАЦІЯ МОДЕЛЕЙ ЕКОНОМІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

3.1 План заняття

1. Сутність поняття національна (країнова) моделі та критерії її визначення

2. Типи країнових моделей та їх основні характеристики

3. Сутність та провідні риси трансформаційної економіки

4. Порівняльна характеристика трансформаційної та транзитивної економік

5. Типи моделей економічної трансформації

6. Характеристика моделі «Вашингтонського консенсусу».

7. Альтернативні моделі економічного розвитку.

3.2 Запитання для перевірки знань

1. Що таке країнова модель економічного розвитку?

2. Назвіть критерії, за якими оцінюється зміст моделі економічного розвитку і проводяться порівняння національних економічних систем.

3. Який критерій типологізації національних моделей є найбільш важливим?

4. Охарактеризуйте основні риси, що притаманні ліберальній моделі розвитку країни.

5. Назвіть характерні риси соціально-ринкової моделі розвитку (соціально орієнтованої ринкової економіки).

6. Які різновиди корпоративістської моделі Вам відомі? Дайте характеристику кожного різновиду.

7. Якими параметрами відрізняються один від одного три типи ринкових моделей розвитку?

8. Розкрийте сутність та провідні риси трансформаційної економіки

9. Які існують відмінності між трансформаційною та транзитивною економікою?

10. Назвіть критерії типологізації моделей економічної трансформації.

11. Розкрийте зміст основних моделей економічної трансформації.

12. Дайте характеристику моделі «Вашингтонського консенсусу»

13. Які Ви знаєте альтернативні моделі економічної трансформації?

3.3 Виконати практичні завдання

Практичне завдання 1

На основі даних табл. 3.1. потрібно визначити ступінь відкритості економік країн через розрахунок експортних квот, імпорتنих квот, зовнішньоторговельних квот, експорту на душу населення, коефіцієнта еластичності попиту на імпорту, коефіцієнта еластичності зовнішньоторговельного обороту по відношенню до

ВВП. Які з країн найбільшою мірою залежать від зовнішньоекономічної сфери і чи позитивним це є для національного господарства? Зробити висновки на основі отриманих результатів розрахунків.

Таблиця 3.1 – Показники зовнішньоекономічної діяльності країн

Країна	Обсяги експорту, млрд. дол. США		Обсяги імпорту, млрд. дол. США		Обсяг ВВП, млрд. дол. США		Чисельність населення, млн. чол.	
	<i>i</i> -й рік	<i>(i+1)</i> рік	<i>i</i> -й рік	<i>(i+1)</i> рік	<i>i</i> -й рік	<i>(i+1)</i> рік	<i>i</i> -й рік	<i>(i+1)</i> рік
<i>A</i>	1377,0	1445,9	2190,0	2255,7	14290,0	18577,0	298,2	301,1
<i>B</i>	1530,0	1560,6	1202,0	1141,9	2863,0	2949,0	82,7	82,4
<i>C</i>	776,8	784,6	696,2	738,0	4348,0	4304,5	128,1	127,4
<i>D</i>	761,0	768,7	833,0	816,3	2097	2082,3	60,5	63,7
<i>E</i>	468,7	478,1	645,7	652,2	2231	2248,9	59,7	60,8
<i>F</i>	566,1	549,1	566,8	521,5	1831	1794,4	58,2	58,1
<i>G</i>	461,8	471,0	436,7	458,8	1307	1320,0	32,3	33,4
<i>H</i>	537,5	564,4	485,3	499,9	670,2	690,3	16,3	16,6
<i>K</i>	476,0	499,8	302,0	317,1	2225	2358,5	143,8	141,4
<i>L</i>	64,9	61,6	82,5	90,8	337,0	343,7	47,1	46,3

3.4 Завдання для самостійної роботи

1.Оформіть письмовий звіт з роботи, проведеної на практичному занятті

2.Підготуйте письмову роботу за темою: «Основні характеристики груп країн за теорією Уолта Ростоу щодо стадій соціально-економічного розвитку країн».

3.5 Теми рефератів

1.Основні характеристики та принципові відмінності ліберальної, корпоративістської й соціально-ринкової моделей розвитку.

2.Модель «Вашингтонський консенсус», її основні риси та принципи.

3.Типологія моделей економічної трансформації.

4.Синергетичний підхід до трактування еволюції екологічних

систем.

5.Еволюційний підхід до аналізу розвитку сучасних економік.

3.6 Методичні вказівки до виконання практичних завдань та самостійної роботи студентів

Для розрахунку показників по даній задачі слід використовувати формули (2.1), (2.2), (2.3), а також формули, що наведено нижче.

Експорт на душу населення ($E_{д.н}$) розраховується за формулою:

$$E_{д.н} = \frac{E}{Ч_{н}}, \quad (3.1)$$

де E – обсяг експорту, тис. дол. США;

$Ч_{н}$ – чисельність населення, чол.

Коефіцієнт еластичності попиту на імпорту K_e визначається так:

$$E_{ei} = \frac{\Delta I}{\Delta ВВП}, \quad (3.2)$$

де ΔI – приріст обсягу імпорту за рік, %;

$\Delta ВВП$ – приріст обсягу ВВП за той самий період, %.

Коефіцієнт еластичності зовнішньоторговельного обороту $K_{езто}$ розраховується за формулою:

$$E_{езто} = \frac{\Delta(E + I)}{\Delta ВВП}, \quad (3.3)$$

де $\Delta(E + I)$ – приріст обсягів експорту та імпорту за рік, %.

Якщо коефіцієнт еластичності зовнішньоторговельного обороту є більшим за одиницю, то це свідчить про зростання відкритого характеру економіки, а якщо коефіцієнт менший

одиниці, то ступінь відкритості економіки зменшилася.

Результати розрахунків рекомендується оформити у вигляді допоміжної таблиці 3.2 та підсумкової таблиці 3.3

Таблиця 3.2 – Динаміка показників зовнішньоекономічної діяльності країн

Країна	Зовнішньоторговельний оборот, млрд. дол. США		Темпи приросту, %		
	i -й рік	$(i+1)$ -й рік	експорту	імпорту	Зовнішньоторговельного обороту

Таблиця 3.3 – Показники, що характеризують ступінь відкритості економіки країн

Країна	Експортна квота, %		Імпортна квота, %		Зовнішньоторговельна квота, %		Експорт на душу населення тис. дол. США / чол	Коефіцієнт еластичності попиту на імпорт, %	Коефіцієнт еластичності зовнішньоторговельного обороту, %
	i -й рік	$(i+1)$ рік	i -й рік	$(i+1)$ рік	i -й рік	$(i+1)$ рік			

Зробити розгорнуті висновки по кожному з практичних завдань.

Література: 2,4,5,6,9,10,13,14,16,17,18,19,20,22.

Практичне заняття №4

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ НАЙБІЛЬШ РОЗВИНУТИХ КРАЇН ТА АЗІЙСЬКИХ НОВИХ ІНДУСТРІАЛЬНИХ КРАЇН

4.1 План заняття

1.Визначальні відмінності соціально-економічних систем

найбільш розвинутих країн

2. Місце і роль розвинутих країн у світовій економіці, особливості динаміки їхнього розвитку та економічної структури

3. Інноваційна модель розвитку економічно розвинутих країн: сутність, умови створення, характерні риси, головні елементи

4. Основні ознаки та суперечливість еволюції сучасних розвинутих соціально-економічних систем

5. Модель «наздоганяючого розвитку» («наздоганяючої індустріалізації») в країнах Південно-Східної Азії (ПСА)

6. Здобутки і проблеми реалізації даної моделі та сучасна трансформація «азійської» моделі

4.2 Запитання для перевірки знань

1. Які основні ознаки визначають належність соціально-економічної системи країни до групи розвинутих?

2. Які історико-економічні умови впливали на формування соціально-економічних систем розвинутих країн?

3. Які моделі соціально-економічного розвитку поширені в розвинутих країнах? У чому їх відмінності?

4. У чому полягають особливості економічної структури розвинутих країн?

5. Охарактеризуйте суть та значення інноваційної моделі розвитку економічно розвинутих країн.

6. Назвіть необхідні умови створення та головні елементи інноваційної моделі.

7. Що таке «нова економіка», «економіка знань»?

8. Розкрийте основні ознаки еволюції розвинутих ринкових економік.

9. У чому полягають суперечності еволюції сучасних розвинутих економічних систем?

10. Розкрийте механізм реалізації моделі «наздоганяючої індустріалізації» у країнах Південно-Східної Азії.

11. Які хибні риси має модель «наздоганяючого розвитку»?

12. У чому полягає суть теорії К.Акамацу «гусячої зграї, що летить» та теорії «наздоганяючого життєвого циклу продукту»?

13. Охарактеризуйте основні риси та принципи державної економічної політики в країнах ПСА.

14. Визначте три основні складові східно-азійської моделі економічного зростання, які мають місце незалежно від специфіки кожної країни.

4.3 Запитання для дискусії

1. Якими, на Вашу думку, мають бути стратегії економічного розвитку провідних країн на найближче десятиліття?

2. Якими мають бути напрями розвитку і поглиблення економічного співробітництва України з новими індустриальними країнами ПСА?

4.4 Виконати практичні завдання

Практичне завдання 1

На основі роздаткового матеріалу, що містить обсяги експорту та імпорту 15 найбільш розвинутих країн за 2008 р. та 2012 р. та використовуючи попередній роздатковий матеріал, визначити по найбільш розвинутих країнах:

– темпи росту та приросту (або зниження) експорту та імпорту по кожній країні у 2012 р. у порівнянні з 2008 р.;

– середньорічні темпи росту (чи зниження) обсягів експорту та імпорту;

– розрахувати експортну квоту, імпортну квоту, зовнішньоторговельну квоту за 2008 і 2012 рр.;

– виділити експорто- та імпортоорієнтовані країни;

– показати за допомогою стовпчикових діаграм приріст (зменшення) у відсотках експорту та імпорту у 2012 р. у порівнянні з 2008 р. по зазначених країнах.

Зробити висновки по кожному пункту завдання.

Практичне завдання 2

На основі результатів розрахунків, одержаних при виконанні завдання 1, проаналізувати, як фінансово-економічна криза 2008 р. позначилася на динаміці зовнішньоекономічної діяльності європейських економічно розвинутих країн.

Практичне завдання 3

Класифікувати країни - «дракони» та країни - «тигри» Південно-Східної і Східної Азії (ПСА) за схемою Всесвітнього банку за 2012 р.

4.5 Завдання для самостійної роботи

Підготуйте невелику (3-4 стор.) доповідь за темою: «Диференціація та вирівнювання розвитку постіндустріальних країн світу».

4.6 Теми рефератів

1. Детермінанти економічного успіху країн-лідерів.
2. Визначальні риси соціально-економічних систем розвинутих країн.
3. Суперечності еволюції сучасних розвинутих економік.
4. Інноваційно-інвестиційні моделі економічного розвитку країн-лідерів.
5. Практична реалізація моделей економічної трансформації азійських нових індустріальних країн.
6. Ефективність східноазійських моделей трансформації економіки.

4.7 Методичні вказівки до виконання практичних завдань та самостійної роботи студентів

При виконанні практичних завдань на практичному занятті 4 слід скористатися методичними вказівками до практичних занять 1-3, а також наступними формулами для розрахунку показників динаміки.

Темп зростання обчислюється за формулою:

$$T_z^{\text{баз}} = \frac{U_i}{U_{\text{баз}}} \cdot 100\%, \quad (4.1)$$

де $T_z^{\text{баз}}$ – базисний темп зростання, %;

U_i – поточний рівень показника ряду динаміки, млн. дол. США;

$U_{\text{баз}}$ – базисний рівень показника, млн. дол. США.

За умовами завдання базисним роком є 2008, а поточним – 2012 р.

Темп приросту ($\Delta T_{\text{баз}}$) розраховується за формулою:

$$\Delta T_{\text{баз}} = T_{\text{баз}} - 100\% \quad (4.2)$$

або

$$\Delta T_{\text{баз}} = \frac{Y_i - Y_{\text{баз}}}{Y_{\text{баз}}} \quad (4.3)$$

Середньорічний темп зростання $\bar{T}_{\text{зсер}}$ визначається за формулою:

$$\bar{T}_{\text{зсер}} = n-1 \sqrt[n]{\frac{Y_n}{Y_{\text{баз}}}} \cdot 100\%, \quad (4.4)$$

де Y_n – кінцевий рівень ряду (за умовами завдання - це обсяги експорту та імпорту за 2012 р.), млн. дол. США;

n – кількість років динамічного ряду (у даному завданні $n = 5$)

При виконанні завдання для самостійної роботи студент має насамперед усвідомити сутність закону нерівномірності економічного та соціального розвитку країн світу та його прояви у сучасному розвитку країн світу та економічному зростанні окремих територій у країнах-лідерах.

Література: 2,3,4,5,6,8,9,10,11,13,14,16,17,18,19,21.

Практичне заняття №5

ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ МОДЕЛЕЙ ЕКОНОМІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ У КИТАЇ, ІНДІ ТА ЛАТИНСЬКІЙ АМЕРИЦІ

5.1 План заняття

1. Сучасна китайська модель соціально-економічного розвитку
2. Еволюція соціально-економічної моделі Китаю

3. Специфічні риси та суперечності китайської національної моделі соціально-економічних перетворень

4. Індійська модель економічного реформування

5. Інноваційний характер розвитку індійської економіки

6. Еволюція «латиноамериканської моделі» трансформації економіки

7. Досвід реалізації програм економічної та валютно-фінансової стабілізації в Латинській Америці

5.2 Запитання для перевірки знань

1. Охарактеризуйте місце Китаю у світовій економіці та його економічний потенціал.

2. У чому полягає суть реформування економічної системи Китаю?

3. Назвіть та охарактеризуйте основні чинники «інвестиційного буму» в КНР.

4. Охарактеризуйте практичне втілення в Китаї політики імпортозаміщення та експортної орієнтації.

5. Як Ви оцінюєте розвиток зовнішньоекономічних відносин України та Китаю?

6. Дайте характеристику індійського шляху реформування економіки.

7. У чому проявляється інноваційний характер розвитку індійської економіки?

8. Яку роль відіграє держава в модернізації індійської економіки?

9. Які країни відносять до нових індустріальних країн Латинської Америки?

10. Розкрийте суть форсованої індустріалізації латиноамериканської економіки.

11. Охарактеризуйте неоліберальні реформи 1980-90-х рр. в країнах Латинської Америки.

12. У чому полягають уроки реалізації моделі економічної та валютно-фінансової стабілізації в Латинській Америці?

5.3 Запитання для дискусії

1. Який позитивний досвід Китаю у реформуванні економіки

доцільно, на Ваш погляд, використовувати в процесі реформування економіки України?

2. Якими, на Ваш погляд, мають бути напрями розвитку і поглиблення економічного співробітництва України з новими індустріальними країнами Латинської Америки?

5.4 Виконати практичні завдання

Практичне завдання 1

На основі роздаткового матеріалу, що містить дані щодо основних економічних показників 500 найбільших компаній світу, виконати такі практичні завдання:

- класифікувати усі компанії за географічною (регіональною) ознакою країни знаходження материнської компанії;
- всередині кожної групи країн, виділених за географічною ознакою, згрупувати компанії за секторами економіки;
- ранжувати компанії в кожному секторі у порядку зменшення розмірів ринкової капіталізації ТНК;
- визначити кількість компаній в кожній групі, виділеній за регіональною ознакою, та розрахувати питому вагу найбільших компаній світу, розташованих в кожному регіоні, в загальній кількості найбільших компаній (500);
- розрахувати структуру кожної групи за секторами економіки, (кількість компаній в кожній групі дорівнює 100 %);
- розрахувати питому вагу обсягу капіталів кожної групи в загальній сумі ринкової капіталізації усіх 500 найбільших компаній світу;
- запам'ятати назви 5 найбільших компаній світу, вміти написати їх українською та англійською мовами.

Зробити висновки по кожному пункту завдання.

Практичне завдання 2

На основі роздаткового матеріалу щодо діяльності найбільших компаній світу за 2005 та 2012 рр. вибрати ТНК Індії та Латинської Америки (з урахуванням Мексики) та зробити аналіз тенденцій динаміки діяльності цих компаній у 2012 р. у порівнянні з 2005 р.

Виконати такі завдання:

- визначити кількість компаній Індії та Латинської Америки, які потрапили у ТОП-500 найбільших компаній світу у 2005 та

2012 рр.;

– визначити, до яких галузей економіки належать ці компанії;
– ранжувати компанії за розмірами ринкової капіталізації та за розмірами обороту;

– з'ясувати, як змінився рейтинг кожної з цих компаній у 2012 р. у порівнянні з 2005 р. у загальному переліку найбільших компаній світу;

– розрахувати темпи зростання обсягів ринкової капіталізації та обсягів річного обороту зазначених компаній у 2012 р. у порівнянні з 2005 р.;

– визначити питому вагу обсягів капіталу найбільших компаній Індії та Латинської Америки в загальному обсязі капіталу 500 найбільших компаній світу у 2005 та 2012 рр.

Зробити висновки з проведених розрахунків, описати та проаналізувати виявлені тенденції.

5.5 Завдання для самостійної роботи

1.Оформіть письмові звіти з двох практичних завдань, що були виконані на практичному занятті 5.

2.Підготуйте невелику доповідь щодо особливостей розвитку економіки та про культуру однієї з нових індустріальних країн Латинської Америки згідно з Вашими уподобаннями.

5.6 Теми рефератів

1.Особливості інвестиційної та інституційної політики уряду Індії на сучасному етапі економічного розвитку.

2.Роль держави в модернізації індійської економіки.

3.Основні напрями економічного співробітництва України з Індією.

4.Чинники та напрями реформування економічної системи Китаю.

5.Технологічний прорив КНР на зламі тисячоліть.

6.Особливості моделі трансформації економіки нових індустріальних країн Латинської Америки.

5.7 Методичні вказівки до виконання практичних завдань та самостійної роботи студентів

При опануванні матеріалів теми необхідно в першу чергу усвідомити, які фактори і яка модель соціально-економічного розвитку обумовили надзвичайно високі темпи зростання економіки Китаю за останні 30 років і як досвід Китаю може бути адаптований і використаний в українських реаліях. Важливо також звернути увагу на індійський шлях економічного реформування та на еволюцію латиноамериканської моделі трансформації економіки.

При виконанні практичного завдання 1 рекомендується використати таку географічну (регіональну) класифікацію країн світу: Західна Європа; Центральна та Східна Європа; Південно-Західна Азія; Центральна Азія; Східна та Південно-Східна Азія; Австралія і Океанія; Північна Африка; Західна Африка; Східна Африка; Північна Америка; Латинська Америка, включаючи Мексику.

При виконанні групування найбільших компаній світу по сферах економіки рекомендується виділити такі сектори економіки: промисловий конгломерат, нафта і газ; гірничодобувна індустрія; автомобілебудування; виробництво електронного та електричного устаткування; електроенергетика і важке машинобудування; металургійна, хімічна, харчова галузі, фармацевтика та біотехнології; аерокосмічна й оборонна індустрія; виробництво комп'ютерів; ІТ-обладнання; програмне забезпечення; банки; страхування та фінансові послуги; послуги зв'язку; транспорт; роздрібна торгівля; охорона здоров'я та засоби гігієни; ЗМІ; розваги; індустрія дозвілля і відпочинку; будівництво. В кожній групі розташувати компанії у порядку зменшення їх ринкової капіталізації.

Література: 1,2,4,5,6,8,9,10,11,14,16,17,18,20,22.

Практичне заняття №6

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ ПОСТСОЦІАЛІСТИЧНИХ КРАЇН ІЗ ТРАНЗИТИВНОЮ ЕКОНОМІКОЮ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ ТА МОДЕЛЬ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ

6.1 План заняття

1. Суть поняття «транзитивна економіка» і передумови формування системи транзитивної економіки
2. Типи перетворень економічних систем до соціально орієнтованого ринкового устрою
3. Сутність «шокової терапії» трансформації постсоціалістичних економік
4. Основні риси «градуалістської стратегії» реформування економік постсоціалістичних країн
5. Конкурентоспроможність національних господарських систем країн Центральної та Східної Європи, а також України в умовах глобалізації
6. Модель економічного зростання України та її інтеграції до світового економічного простору

6.2 Запитання для перевірки знань

1. У чому полягає суть поняття «транзитивна економіка»?
2. Охарактеризуйте передумови формування системи транзитивної економіки.
3. Назвіть групи країн з транзитивною економікою.
4. Охарактеризуйте модель трансформації постсоціалістичної економіки, яка здобула назву «шокова терапія». В яких країнах була реалізована ця модель?
5. Розкрийте сутність моделі реформування економік постсоціалістичних країн під назвою «градуалістська стратегія».
6. Назвіть спільні та відмінні ознаки класичної та інверсійної трансформації.
7. Розкрийте сутність та провідні чинники конкурентоспроможності національної економіки. Дайте характеристику рівня

конкуренцеспроможності провідних країн Центральної та Східної Європи.

8. Як впливають сучасні постіндустріальні тенденції та поглиблення глобалізації на модифікацію підходів до визначення критеріїв конкуренцеспроможності національних економік?

9. Розкрийте сутність і пріоритетні напрями ринкової трансформації економіки України.

10. У чому полягає стратегічна мета України і хто є нашими стратегічними партнерами?

6.3 Запитання для дискусії

1. Які ключові системні проблеми гальмують розвиток національної інноваційної системи. Як, на Вашу думку, можна вирішити зазначені проблеми?

2. Які основні економічні переваги та ризики створення Україною зони вільної торгівлі з ЄС?

6.4 Виконати практичні завдання

Практичне завдання 1

1. На основі наданого викладачем статистичного матеріалу розрахувати показники, що характеризують стан зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) країн Центральної і Східної Європи.

Результати розрахунків оформити у вигляді таблиці 6.1

2. Проаналізувати результати розрахунків. Порівняти показники групи провідних країн Центральної та Східної Європи (Чехії, Польщі, Угорщини, Словаччини, Словенії) з показниками групи менш розвинутих країн (Болгарії, Румунії, Хорватії, Македонії).

3. Провести порівняльний аналіз функціонування зовнішньоекономічної системи країн Центральної та Східної Європи та України.

Практичне завдання 2

На основі аналізу структури експорту та імпорту України визначте і обґрунтуйте:

- модель інтеграції України до сучасного світогосподарського середовища;
- вплив змістовної сторони зовнішньоторговельного обороту на економічну безпеку України;
- головні «валютні галузі» економіки України.

6.5 Завдання для самостійної роботи

1. Оформіть письмові звіти з робіт, проведених на практичному занятті.

2. Підготуйте невелику за обсягом доповідь за темою: «Стратегічні пріоритети інтеграції України до сучасного світового господарського середовища»

6.6 Теми рефератів

1. Спільні та відмінні риси трансформаційних процесів у державах Центральної та Східної Європи.

2. Особливості економіки провідних країн Центральної та Східної Європи.

3. Спільні та відмінні риси у трансформаційних моделях держав СНГ.

4. Сучасний стан та перспективи розвитку прямого іноземного інвестування в економіку України.

5. Участь України у транспортних коридорах.

6. Роль і місце України в глобальному конкурентному просторі.

7. Екзогенні та ендогенні ризики глобалізації економіки України.

6.7 Методичні вказівки до виконання практичних завдань та самостійної роботи студентів

При опрацюванні матеріалів теми необхідно звернути уваги перш за все на спільні та відмінні ознаки класичної та інверсійної трансформації, а також на відмінності моделі трансформації постсоціалістичної економіки, яка здобула назву «шокова терапія» від моделі під назвою «градуалістська стратегія».

Необхідно також звернути значну увагу та аналіз екзогенних та ендегенних ризиків інтеграції України до світового економічного простору, а також на визначення шляхів підвищення міжнародної конкурентоспроможності економіки України.

Економічні розрахунки при виконанні практичних завдань 1 і 2 слід проводити згідно з методичними вказівками до практичних занять 1-5.

Література: 2,4,5,6,9,10,12,14,15,17,18,22.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Анализ экономических систем: основные понятия теории хозяйственного порядка и политической экономики / под общ. ред. А. Шюллера и Х. – К. Крюссельберга. – М.: Изд-во «Экономика», 2006. – 346 с.
2. Башнянин Г.І. Економічні системи: проблеми структуризації і типологізації / Г.І. Башнянин, І.М. Копич, Б.М. Шевчик. – Л.: Коопосвіта, 1999. – 220 с.
3. Башнянин Г.І. Ринкові економічні системи: проблеми становлення, функціональної структуризації і типологізації / Г.І. Башнянин, І.М. Копич, М.П. Слюсарчик. – Львів: ЛКА, 2001. – 212 с.
4. Белорус О.Г. Глобальные трансформации и стратегии развития: Монография / О.Г. Белорус, Д.Г. Лукьяненко. – К.: Ориане, 2000. – 424 с.
5. Гражевська Н.І. Еволюція сучасних економічних систем: навч. посіб. / Н.І. Гражевська. – К.: Знання, 2011. – 286 с.
6. Гражевська Н.І. Економічні системи епохи глобальних змін / Н.І. Гражевська. – К.: Знання, 2008. – 431 с.
7. Гребельник О.П. Основи зовнішньоекономічної діяльності: підручник / О.П. Гребельник. – К.: ЦНЛ, 2004. – 384 с.
8. Єщенко П.С. Сучасна економіка: навч. посіб. / П.С. Єщенко, Ю.І. Палкін. – К.: Вища школа, 2005. – 327 с.
9. Економіка зарубіжних країн: навч. посіб. / за ред. Ю.Г. Козака, В.В. Ковалевського, В.М. Осінова. – [3-є вид.]. – К.: ЦУЛ, 2007. – 544 с.
10. Економіка зарубіжних країн: навч. посіб. / [А.П. Голіков, О.Г. Дейнека, Л.О. Позднякова, П.О. Черномаз]. – К.: ЦУЛ, 2008. – 464 с.
11. Жук М.В. Міжнародні стратегії економічного розвитку: навч. посіб. / М.В. Жук, Т.В. Бауліна. – К.: вид. ПАЛИВОДА А.В., 2006. – 348 с.
12. Інноваційна стратегія українських реформ / А.С. Гальчинський, В.М. Гесц, А.К. Кінах, В.П. Семиноженко. – К.: Знання України, 2002. – 245 с.
13. Леоненко П.М. Сучасні економічні системи: навч. посіб. / П.М. Леоненко, О.І. Черепніна. – К.: Знання, 2006. – 429 с.

14. Роузфілд С. Порівнюємо економічні системи / С. Роузфілд; пер. з англ. – К.: К. І. С., 2005. – 370 с.
15. Сиденко В.Р. Глобалізація – європейська інтеграція – економічне розвиток: українська модель: в 2 т. / В.Р. Сиденко. – Т. 1. – К.: Феникс, 2008. – 53 с.
16. Світова економіка: навч. посіб. / за ред. Ю.Г.Козака, В.В. Ковалевського, Н.С. Логвінова. – К.: ЦУЛ, 2012. – 328 с.
17. Ушакова Н.Г. Соціально-економічні типи країн: навч. посіб. / Н.Г. Ушакова, І.І. Полінова. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 304 с.
18. Чужиков В.І. Економіка зарубіжних країн: навч. посіб. / В.І. Чужиков. – К.: КНЕУ, 2005. – 308 с.
19. Портал Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// europa.eu](http://europa.eu)
20. Всесвітня книга фактів ЦРУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http:// www.cia.gov>
21. Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http:// www.oecd.org>
22. Офіційний сайт Держкомстату України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http:// www.ukrstat.gov.ua>